

Jaarverslag 2016

Knooppunt Kerken en Armoede

KNOOPPUNT KERKEN EN ARMOEDE

Het Knooppunt Kerken en Armoede is een projectalliantie met de volgende deelnemers:

- Raad van Kerken in Nederland
- Protestantse Kerk in Nederland / Kerk in Actie
- Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad namens de Rooms-Katholieke Kerk
- Bisdom Groningen-Leeuwarden
- MissieNederland
- Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
- Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt
- Nederlands Gereformeerde Kerken
- Leger des Heils
- Mariënburgvereniging (in de loop van 2016 aangesloten)

Financieel dragen ook bij:

- Cordaid Programma Nederland
- Sobriëtas - Katholieke matigheidsbeweging
- Gezamenlijke religieuzen in Nederland via KNR - Projecten in Nederland (PIN)

Voorwoord

Een jaarverslag dient verschillende doelen. De weergave van activiteiten laat allereerst zien wat er allemaal gebeurt. In dit jaarverslag gaat het dan om inzage te geven in de gezamenlijke inspanning van kerken en kerkelijke organisaties rond armoede. In de waan van de dag vergeet je namelijk gemakkelijk wat er als concreet resultaat tot stand wordt gebracht in een jaar tijd. Het is bemoedigend om in een terugblik te zien hoeveel betrokkenheid er is, en toewijding.

Een ander doel - en in dit geval misschien nog wel belangrijker - is het stimuleren van de onderlinge samenwerking. Wat voor alle thema's geldt, geldt voor de bestrijding van de armoede in het kwadraat: je hebt elkaar als coalitiegenoten broodnodig. De vragen zijn te groot om als enkele diaconie of caritas of kerk te behandelen. De oorzaken van de armoede hebben te maken met structuren. We leven in een maatschappelijk klimaat waarin we gewend dreigen te raken aan armoede. We beseffen maar ten dele de absurditeit, namelijk hoe vreemd het is dat tien procent van de mensen de eindjes niet aan elkaar weet te knopen. Honderdduizenden landgenoten hebben aan het eind van de maand een paar dagen te veel in de maand en wringen zich in allerlei bochten om die periode financieel en praktisch te overbruggen.

De Bijbel gebruikt pregnante woorden om te laten zien dat het niet alleen om de houding van een enkeling gaat, maar ook om organisatie en structuur. De evangeliën spreken dan over het Koninkrijk Gods en het Koninkrijk der Hemelen. En in het oude testament zijn het de profeten die steeds weer hameren op het aambeeld van de maatschappelijke gerechtigheid. De klank van dat aambeeld dreunt over de straten en pleinen. Het is te horen ver voorbij de deuren van het godshuis.

Dat dit jaarverslag mag bijdragen om de verbindingen tussen organisaties en de onderlinge coalitie te versterken.

*Klaas van der Kamp,
lid stuurgroep Knooppunt Kerken en Armoede en
algemeen secretaris Raad van Kerken in Nederland
mei 2017*

Knooppunt
Kerken en
Armoede

Het Knooppunt Kerken en Armoede

In de eerste helft van 2015 hadden de plannen voor een nieuw interkerkelijk Knooppunt Kerken en Armoede steeds meer gestalte gekregen in een overleg-reeks tussen de belangrijkste beoogde partners. Inhoudelijk en financieel wilden kerkgenootschappen en -gemeenschappen meedoen, en er werden enkele andere fondsen bereid gevonden financieel bij te dragen. In juni 2015 was er voldoende inhoudelijk en financieel draagvlak om te starten met het nieuwe interkerkelijk programma tegen armoede in Nederland. In de tweede helft van 2015 werd er achter de schermen volop gewerkt aan de invulling van een aantal onderdelen van het werkplan. In 2016 werden de eerste resultaten naar buiten gebracht en vond de officiële start plaats met een bijeenkomst 'Betrokkenheid troef'. In dit jaarverslag leest u wat er nog meer gebeurde in 2016.

De profeten hameren steeds weer op het aambeeld van de maatschappelijke gerechtigheid.

Digitaal knooppunt

Een belangrijke taak die het knooppunt zich heeft gesteld is het bieden van een digitaal platform waar met name mensen die actief zijn op het diaconale erf informatie, voorbeelden, werkwijzen, uitwisseling en inspiratie kunnen vinden voor de strijd tegen armoede in Nederland.

Website

Tegelijk met de startbijeenkomst waarop het knooppunt voor het publiek werd gepresenteerd (lees hierover op de volgende pagina), werd de nieuwe website gelanceerd: www.knooppuntkerkenenarmoede.nl.

De site biedt informatie over de organisatie, over landelijke en plaatselijke initiatieven, over het Armoede-onderzoek van de kerken, over achtergronden, feiten en cijfers rond armoede in Nederland. Ook wordt regelmatig een column, gedicht of andere inspirerende tekst toegevoegd. Ook zijn de priodiek uitgegeven nieuwsbrieven er op te vinden.

De site trok in 2016 bijna 28.000 unieke bezoekers, die bijna 65.000 keer de site bezochten en daarbij 305.000 pagina's bekeken. Het aantal 'hits' bedroeg 850.000.

Missie en visie

De missie van het Knooppunt Kerken en Armoede is het verbinden en versterken van de landelijke en lokale oecumenische inzet van kerken en diaconale organisaties bij het bestrijden van armoede in Nederland en deze zichtbaar maken. Deze inzet staat in een diaconale traditie van barmhartige ondersteuning aan mensen in armoede en het samen met hen opkomen voor hun rechten zodat ze volwaardig deel zijn van en hun bijdrage kunnen leveren aan onze samenleving. Het Evangelie is hierbij een bron van handelen en motiveert het streven naar een solidaire en rechtvaardige samenleving waarin ieder mens meetelt.

Het Knooppunt Kerken en Armoede

- ondersteunt de krachtenbundeling van kennis, expertise en inzet van landelijk en lokaal betrokken kerken en diaconale organisaties op het gebied van armoedebestrijding,
- brengt de lokale en landelijke diaconale inzet tegen armoede in kaart en bouwt een netwerk op waarin inspirerende praktijken gedeeld worden,
- ondersteunt de vergroting van de kwaliteit en relevantie van deze diaconale inzet, stimuleert innovatie en kennisdeling,
- verbindt kerken en diaconale organisaties zodat gezamenlijk, in bredere (gelegenheid)allianties, armoede tegen wordt gegaan in onze samenleving.

nieuwsbrief

In 2016 ontvingen de abonnees 9 digitale nieuwsbrieven. In deze nieuwsbrieven krijgen de lezers informatie over activiteiten van het knooppunt en van andere landelijke en plaatselijke (kerkelijke) organisaties die actief zijn tegen armoede in Nederland. Ook worden onderzoeksrapporten, achtergrondartikelen, actuele acties en cijfers en feiten over armoede in Nederland onder de aandacht gebracht.

Een vaste rubriek wordt gevormd door beschrijvingen van plaatselijke kerkelijke initiatieven tegen armoede. Dit is een voortzetting en uitbreiding van de verzameling die bijeengebracht werd in de bundel 'Betrokkenheid troef' (lees hierover meer op de volgende pagina). Een andere vaste rubriek bestaat uit een gedicht of andere tekst ter inspiratie.

Het aantal abonnees op de nieuwsbrief groeide eerst snel en later gestaag naar 680 aan het eind van 2016.

Contact

info@knooppuntkerkenenarmoede.nl
www.knooppuntkerkenenarmoede.nl

BETROKKENHEID TROEF

Betrokkenheid troef is de titel van een publicatie met inspirerende lokale initiatieven tegen armoede in Nederland. Het is tevens de titel van de startbijeenkomst waarop het Knooppunt Kerken en Armoede én de publicatie werden gepresenteerd

Startbijeenkomst

Onder de titel 'Betrokkenheid troef' organiseerde het Knooppunt Kerken en Armoede op vrijdagmiddag 22 januari 2016 in de Opstandingskerk in Houten een bijeenkomst waarop inspirerende diaconale initiatieven tegen armoede in Nederland centraal stonden. De bijeenkomst markeerde de start van het Knooppunt.

Opening

Klaas van der Kamp gaf met een ferme klap het startsignaal voor het Knooppunt aan het begin van de bijeenkomst. Het Knooppunt zal kerken en diaconale organisaties met elkaar kunnen verbinden zodat inspirerende diaconale praktijken worden gedeeld en armoedebestrijding wordt ondersteund en versterkt. De kerken zullen ook samen optrekken naar de overheid en de publieke sector.

Twee sprekers gaven stevige inleidingen, waarin zij neerzetten hoe zij de betekenis zien van de (inter)kerkelijke inzet tegen armoede in Nederland. Erik Borgman ging onder meer in op de manier waarop de overheid de 'participatiesamenleving' propageert. Het veronderstelt dat er voorheen in de samenleving niet werd geparticipeerd. Mensen en kerken participeerden altijd al. Bovendien is het onderliggende idee dat de overheid de regisseur van de participatie zou moeten zijn een misverstand. "Het is van groot belang dat we op een andere manier naar het leven kijken en de kerk heeft de taak daarop te wijzen." Herman Noordegraaf ging in op de betekenis van het diaconaat bij de bestrijding van armoede in Nederland. "De kerkelijke armoedebeweging gaat terug op één fundamenteel uitgangspunt", aldus Herman Noordegraaf, "namelijk dat menselijkheid gebaseerd is op het onderhouden van relaties. Dat is het abc van het leven en de diaconie, dat mensen onderling relaties aangaan. Gelovigen dragen die basishouding uit in de praktijk van het leven en ze ontvangen de inspiratie in kerkdiensten, prediking, collectes."

Betrokkenheid troef

Tijdens de bijeenkomst werd de bundel 'Betrokkenheid troef' gepresenteerd. Daarin brengt het knooppunt zeventig succesvolle en representatieve plaatselijke en regionale diaconale initiatieven naar voren op het gebied van armoede. Vincenza La Porta, die de middag de presentatie verzorgde, interviewde enkele mensen van projecten die in het boekje voorkomen. De bundel beschrijft hoe de initiatieven zijn opgezet en kan daarmee als naslagwerk en inspiratie-uitgave worden ingezet. De eerste exemplaren van de uitgave werden aangeboden aan burgemeester Wouter de Jong uit Houten, tevens voorzitter van Micha Nederland, en aan Josine Westerbeek, voorzitter van het Christelijk Sociaal Congres.

Betrokkenheid troef

In 2015 wordt een groot aantal inspirerende voorbeelden uit dit brede scala naar boven gehaald en gedeeld met plaatselijke kerken. Er wordt een boek van gemaakt onder de titel 'Betrokkenheid troef - inspirerende diaconale initiatieven tegen armoede in Nederland'. Tijdens de startbijeenkomst van het Knooppunt op 22 januari 2016 werd de bundel gepresenteerd. Deze publicatie beschrijft een groot aantal voorbeelden van diaconale activiteiten tegen armoede in Nederland. De voorbeelden worden voorafgegaan door inleidingen van Klaas van der Kamp, secretaris van de Raad van Kerken in Nederland, en Herman Noordergraaf, hoogleraar voor diaconaat aan de Protestantse Theologische Universiteit.

Het Knooppunt Kerken en Armoede wil hiermee de enorme inzet vanuit de kerken tegen armoede in Nederland zichtbaar maken en allen die hieraan werken of willen gaan werken inspireren en sterken met de

"Diaconie is de kracht van een gemeente om zich buiten de kerkmuren te laten zien."

"Zie, raak bewogen en kom in actie!"

"Plaats van hoop en troost in een verharde samenleving."

"Bij alle maatschappelijk veranderingen proberen we het omzien naar elkaar te versterken."

"Te vaak wordt het verhaal van mensen die in armoede verkeren veroordeeld, gebagatelliseerd of afgedaan als 'alleen maar een gevoel'."

Paneldiscussie

Na een mooi muzikaal intermezzo interviewde Vincenza La Porta vier mensen die op een eigen manier met armoede te maken hebben: Ine Voorham van het Leger des Heils, Samuel Lee, predikant in een migrantengemeenschap, Dicky Nieuwenhuis, vergelijkingen met Nederland makend vanuit ervaring in Afrika en Jan Wolsheimer, evangelisch voorganger.

De deelnemers ontvingen na afloop een gratis exemplaar van de bundel 'Betrokkenheid troef'.

De bijeenkomst trok ruim 120 deelnemers.

wetenschap dat zij deel uitmaken van een bredere beweging van barmhartigheid en gerechtigheid.

De staalkaart van 70 initiatieven lopen uiteen van maaltijdprojecten tot inloophuizen, van het mogelijk maken van vakantie voor mensen met een smalle beurs tot belangenbehartiging in de gemeentepolitiek, van maatjesprojecten tot vluchtelingenhulp en van schuldhulp tot speciale aandacht voor kinderen.

De initiatieven zijn overzichtelijk bijeengebracht in 10 categorieën, waarin elk 7 voorbeelden worden beschreven. Die categorieën zijn:

- Wijkgerichte aanpak
- Maatjesprojecten
- Vluchtelingen en migranten
- Duurzaamheid
- Arbeid en werkloosheid
- Noodhulp en voedselhulp
- Kinderen en jongeren
- Vakantie
- Belangenbehartiging en lobby
- Bewustwording, actie en creativiteit

De bundel telt 136 pagina's en wordt voor de prijs van € 5,- verkocht.

De bundel werd gedrukt en verspreid in een oplage van 2000 exemplaren.

ARMOEDE- ONDERZOEK 2016

Dit zijn de deelnemers aan het Armoedeonderzoek 2016:

- Bisdommen Rooms-Katholieke Kerk
- Vincentiusvereniging Nederland
- Protestantse Kerk in Nederland / Kerk in Actie
- Remonstrantse Broederschap
- Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
- Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt
- Nederlands Gereformeerde Kerken
- Evangelische Broedergemeente
- Gemeente aangesloten bij MissieNederland
- Algemene Doopsgezinde Sociëteit
- Oud-Katholieke Kerk
- Oecumenische / (inter)kerkelijke noodfondsen / solidariteitsfondsen

Armoedeonderzoek 2016

Een belangrijk programmaonderdeel van het Knooppunt is het organiseren van een breed interkerkelijk onderzoek naar hulpverlening door diaconieën, parochiële caritasinstellingen en andere kerkelijke organisaties in Nederland. Dit survey-onderzoek bouwt voort op een eerdere reeks van zes rapporten (2002, 2005, 2006, 2008, 2010, 2013). Door dit onderzoek te herhalen kan de vinger aan de pols worden gehouden. Zo kunnen ontwikkelingen in de kerkelijke ondersteuning van mensen die financieel in de knel raken worden gevolgd. Dat biedt inzichten waarmee kerkelijk beleid kan worden verbeterd en waarmee signalen over armoede in Nederland kunnen worden doorgegeven aan politiek en samenleving.

Landelijke kerkgenootschappen zijn nieuwsgierig naar de vraag wat er daadwerkelijk omgaat in die materiële en immateriële hulp aan de onderkant van de samenleving. Hoeveel mensen kloppen jaarlijks aan bij diaconale organisaties voor ondersteuning? Welke vormen van hulp worden er geboden en welke bedragen gaan daar in om? Hoeveel uren worden er in dit vrijwilligerswerk gestoken? Welke projecten worden gesteund? Welke mensen kloppen aan bij de kerken en wat zijn de problemen die hier achter zitten? Welke samenwerkingsverbanden gaan diaconale organisaties aan bij armoedebestrijding en welke boodschappen hebben zij voor lokale en landelijke overheden? Om deze en andere vragen te beantwoorden is besloten tot het houden van het onderzoek.

De resultaten voor het onderzoeksjaar 2015 worden uitgebreid beschreven in het rapport 'Armoede in Nederland 2016'. Die resultaten worden ook vergeleken met eerdere onderzoeken. Wat vooral opvalt is de grote stijging van aantallen hulpvragen en de bedragen die er omgaan in de kerkelijke hulpverlening. Meer mensen kloppen uit nood op de deur van de kerk. Kerken droegen in 2015 meer dan 36 miljoen euro in hulp. Dat was 29 miljoen in 2012. Vrijwilligers staken meer dan 1,25 miljoen uren (waarde uitgedrukt in geld: 38,8 miljoen euro) in het werk bij armoedebestrijding. Het totaal

aantal hulpvragen is gestegen van circa 40.000 in 2012 naar 50.000 in 2015.

Het rapport komt tot een vijftal hoofdconclusies, uitgewerkt in negen sub-conclusies. Bovendien is een groot aantal aanbevelingen geformuleerd aan de rijksoverheid, plaatselijke overheden en aan de kerken.

Het onderzoeksverslag werd in een oplage van 150 exemplaren geprint, waarvan de meeste werden uitgedeeld aan de bezoekers van de presentatiebijeenkomst. Verder was deze publicatie als pdf te downloaden van de website van het Knooppunt en diverse andere sites van participanten.

www.knooppuntkerkenenarmoede.nl/armoedeonderzoek

Publieksbrochure

Naast het uitgebreide rapport met cijfers werd ook een publieksbrochure gemaakt, waarin de belangrijkste bevindingen van het onderzoek op een aansprekende manier worden gepresenteerd en becommentarieerd. Aan de hand van vijf hoofdconclusies worden kerncijfers van het onderzoek gepresenteerd. Bij elke conclusie zijn commentaren en citaten opgenomen van mensen die de praktijk van de diaconale hulp in armoedesituaties kennen. De belangrijkste aanbevelingen aan overheden en kerken zijn ook opgenomen in de brochure. Tips en suggesties voor diaconaal handelen sluiten de publicatie af.

De 24 pagina's tellende brochure werd in een oplage van 2330 exemplaren gedrukt en uitgedeeld bij de presentatie en verder gratis verspreid via de participanten en via bestellingen (tegen portokosten). Tevens kan de publicatie worden gedownload als pdf-document.

Presentatiebijeenkomst

Op 28 oktober werden rapport en publieksbrochure gepresenteerd voor een publiek van een kleine 100 mensen. Naast de (powerpoint)presentatie van de re-

sultaten van het onderzoek waren er toespraken van mgr. G. de Korte (Bisschop-referent voor Kerk en Samenleving van de r.k. bisschoppenconferentie) en ds. R. de Reuver, scriba van de Protestantse Kerk in Nederland. Zij overhandigden het rapport aan Christien Bronda, één van de hoogste ambtenaren van het ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid. Zij nam de honneurs waar voor de verhinderde staatssecretaris Klijnsma. In drie rondes vond een levendige paneldiscussie plaats met diverse mensen uit de diaconale praktijk, kerkelijke beleidsmedewerkers, een Kamerlid en deelnemers in de zaal.

Publiciteit

Het onderzoek trok veel belangstelling van de media. Voor de publiciteit werd aan het NOS-journaal en Trouw de primeur gegund. Trouw had een groot artikel op de presentatiedag en het Journaal begon in de ochtend met een kort en in de avond met een langer item. Het sneeuwbaaleffect was groot, met aandacht in het RTL-nieuws en op vele regionale zenders. Ook in tientallen radio-programma's kwam het nieuws aan bod. Landelijke kranten en tientallen regionale kranten brachten het bericht of eigen artikelen in de dagen na de presentatie. Het nieuws verspreidde zich ook via vele tientallen websites en nieuwsbrieven, nog lang na het verschijnen van het rapport.

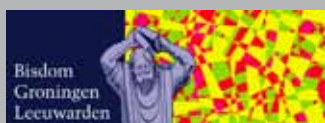
Toekomstplannen

In de loop van 2016 werd ook gewerkt aan inhoudelijke plannen voor 2017 en de financiering daarvan. Er werden een werkplan en bijbehorende begroting gemaakt, die voorgelegd werden aan participanten en (potentiële) subsidiënten. Het werkplan bevat onder meer de volgende elementen:

- Voortzetting van digitaal knooppunt met website en nieuwsbrieven
- Uitbreiding met meer digitale interactiviteit (social media)
- Regionale expertisebijeenkomsten
- Handreiking 'Gulden regels voor diaconaal handelen bij armoedebestrijding'
- Inbreng bij bestaande activiteiten

**Kerk
inActie**

Knooppunt

Kerken en

Armoede

info@knooppuntkerkenenarmoede.nl
www.knooppuntkerkenenarmoede.nl